PRIVAREA DE DREPTUL SPECIAL CA SANCȚIUNE CONTRAVENȚIONALĂ ÎN CONTEXTUL APĂRĂRII DREPTURILOR OMULUI

DEPRIVATION OF SPECIAL RIGHT AS A CONTRAVENTIONAL SANCTION IN THE CONTEXT OF HUMAN RIGHTS PROTECTION

URSU Gabriela
studentă, USM

Consultant științific:
PANTEA Oleg,
dr., conf. univ., USM

Summary

This paper contains an analysis of the contraventional sanction deprivation of special right in terms of human rights. It is presented the importance of this sanction for the rule of law, social security and its necessity is presented. Also it includes the fact that this sanction is not against the legal norms on the protection and guarantee of human rights, as it seeks to maintain a balance between the rights of society as a whole and human as a separate entity.

Keywords*: human rights, contraventional sanction*

Drepturile omului sunt fundamentul oricărui stat de drept. Fără acest ansamblu de drepturi inalienabile omului nu poate fi vorba de o coexistență a unei societăți. Acestea constituie garanția bunăstării omenirii în toate domeniile vieții. Evident, în teorie, s-ar părea că acest concept este unul perfect, având în vedere că ansamblul de norme juridice care caracterizează aceste drepturi și libertăți au menirea de a asigura o existență pașnică a tuturor indivizilor. Practica, însă, se confruntă cu o grămadă de carențe ce apar la aplicarea în realitatea obiectivă a acestor norme, dat fiind faptul că este complicat de a stabili în ce măsură sunt aplicabile drepturile unei persoane în raport cu drepturile altei persoane, care este mecanismul de stabilire și control a drepturilor pentru a asigura egalitatea absolută între oameni în materie de drepturi și libertăți, deoarece nu se poate admite ca drepturile unuia să fie mai presus decât ale altei persoane, adică să acționeze în defavoarea celorlalți și în favoarea unuia. Prin urmare, s-a stabilit

și necesitatea unor mecanisme care ar controla aplicarea și apărarea drepturilor omului în raport cu orice abuz care ar leza în vreun oarecare fel oricare din drepturile pe care le are fiecare om privit individual, dar și colectivitățile de oameni în ansamblu. Astfel, în sistemul de drept intern s-au conturat ramuri de drept care constau dintr-un ansamblu de norme juridice ce au ca scop primordial apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei. Un astfel de exemplu este și dreptul contravențional: ”Scopul legii contravenţionale constă în apărarea drepturilor și libertăţilor legitime ale persoanei, apărarea proprietăţii, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluţionarea cauzelor contravenţionale, precum și în prevenirea săvîrșirii de noi contravenţii.” Specificul acestei ramuri este apărarea acelor valori sociale care nu necesită o protecție de natură penală. Cu alte cuvinte, dreptul penal nu este un ”concurent” al dreptului contravențional, dimpotrivă, acolo unde se termină răspunderea contravențională începe cea penală, respectiv, acestea coexistă pentru o apărare mai bună a valorilor sociale determinate de lege. În esență, pentru a apăra drepturile omului, dreptul contravențional dispune de acele pârghii pentru a realiza calitativ acest lucru. Astfel, se cunoaște un șir de sancțiuni care pot fi aplicate pentru a fi creată o siguranță în societate. Momentul care prezintă interes pentru această lucrare este de a analiza în ce măsură una din aceste sancțiuni îndeplinește rigorile impuse de conceptul de drepturi ale omului atât pentru persoana care este privată de dreptul special, dar și pentru întreaga societate din care acesta face parte.

La prima vedere, înuși cuvântul ”privare de drept” ar părea un termen contradictoriu cu expresia drepturilor omului, din moment ce se cunoaște cât de imperative sunt normele juridice care contribuie la garantarea și apărarea drepturilor omului. Astfel, prin analiza sancțiunii privarea de drept special urmează să accentuăm esența sancțiunii, dar și necesitatea acesteia pentru societate.

Pentru a descrie respectiva sancțiune ne vom referi și la definiția dată de DEX termenului drept în sensul: ”putere, prerogativă legal recunoscută unei persoane de a avea o anumită conduită, de a se bucura de anumite privilegii”, de asemenea, relevant este și termenul ”special”, care desemnează particularitatea acestui drept, care constă în faptul că, spre deosebire de drepturile naturale ale omului, acest drept este unul care, pentru a fi dobândit, trebuie să fie respectate anumite condiții impuse de lege, ceea ce înseamnă că sancțiunea dată va veni să limiteze temporar persoana din a-și exercita dreptul obținut anterior prin întrunirea acestora, cu scopul de apăstra ordinea socială, de drept, dar și de a asigura repunerea în drept, atunci când situația periculoasă a încetat.

Privarea de dreptul special este o sancțiune contravențională complementară, prevăzută la articolul 36 al Codului Contravențional, care poate fi aplicată doar de către instanța de judecată, respectiv, aici se exclude aplicarea ei pe cale extrajudiciară, modalitate utilizată frecvent în pedepsirea contravenientului. Există două forme de privare de dreptul special: *dreptul de a conduce vehicule* și *dreptul de deținere sau port și folosire a armei*. La expirarea termenului de privare de dreptul de a conduce vehicule sau de dreptul de deținere sau port și folosire a armei, persoana este repusă în acest drept în modul stabilit de Guvern. [1, art. 36]

Conform Legii Nr. 131 din 07-06-2007 privind siguranța traficului rutier, art. 19 definește dreptul de a conduce un autovehicul ca fiind confirmat prin permisul de conducere, în care este indicată categoria și/sau subcategoria lui. Pe drumurile publice pot conduce autovehicule numai persoanele care posedă permis de conducere de categoria sau subcategoria corespunzătoare autovehiculului. Pentru obținerea permisului de conducere trebuiesc întrunite cumulativ anumite condiții: trebuie să corespundă condițiilor de vîrstă, adică să aibă 18 ani, să fie aptă din punct de vedere psihofiziologic și medical, să facă dovada pregătirii teoretice și practice la cursurile organizate de unitățile licențiate de instruire a conducătorilor de autovehicule și să susțină examenul de calificare la autoritatea competentă.

Privarea de dreptul de a conduce vehicule constă în interzicerea conducerii oricărui tip de mijloc de transport pe drumurile publice. Această sancțiune poate fi aplicată pe un termen de la 6 luni la 3 ani. [1, art.36] Aplicarea acestei sancțiuni are ca excepție persoanele cu dizabilități care folosesc vehiculul ca unicul mijloc de transport. Excepțiile în acest caz sunt: în cazul în care persoana cu dizabilități conduce un autovehicul cu numere de înmatriculare false și este conștient de acest fapt, în cazul în care se constată că este în stare de ebrietate provocată de alcool sau alte substanțe asemănătoare sau dacă evită desfășurarea testării alcoolemiei în sânge, precum și în cazul în care pleacă de la locul accidentului.

Capitolul XIII al Codului Contravențional, intitulat Contravențiile din domeniul circulației rutiere, reglemetează contravențiile din domeniul respectiv, iar sancțiunile prevăzute în acest capitol, pe lângă pedepsele principale, conțin și sancțiunea complementară acordarea de puncte de penalizare. Punctele de penalizare sunt unități de evidență aplicate în calitate de sancțiune contravențională complementară concomitent cu sancțiunea principală sub formă de amendă în cazurile și mărimea prevăzută de sancțiunea normei . Odată cu atingerea numărului de 15 puncte de penalizare de către contravenient,

agentul constatator va remite instanței de judecată competente să examineze cauza contravențională. În urma examinării cauzei respective, instanța poate atribui ca pedeapsă complementară privarea de dreptul special de a conduce un autovehicul.

La capitolul XIII se regăsesc articole în care este prevăzută ca sancțiune complementară privarea dreptului special de a conduce un autovehicul. Articolul 228, alineatul (5) prevede că pentru exploatarea vehiculelor echipate cu dispozitive speciale de semnalizare luminoasă și/sau sonoră fără autorizație prevede această sancțiune ca alternativă la aplicarea amenzii și a punctelor de penalizare. Un alt exemplu este și art. 230, al. (3) pentru conducerea unui vehicul cu un număr de înmatriculare fals sau neatribuit acestuia de autoritatea competentă. Se va sancționa cu privarea dreptului de a conduce și persoana care conduce un autovehicul fiind în stare de ebrietate produsă de alcool ce depășește gradul maxim admisibil stabilit de lege, dacă fapta nu constituie infracțiune, precum și predarea cu bună știință a conducerii vehiculului unei persoane într-o asemena stare conform art. 233, al. (1) și (2). Va fi privat cu sancțiunea privării de dreptul de a conduce vehicule și conducătorul ce încalcă regulile de traversare a liniei de cale ferată expus la art. 237. De o importanță deosebită este și art. 240, în cadrul căruia la al. (3) este prevăzut că va fi lipsit de dreptul de a conduce un autovehicul conducătorul care va provoca o situație de accident prin nerespectarea indicatoarelor de semnalizare rutieră și a altor reguli de circulație rutieră expuse, de asemenea este prevăzut și la art. 241, dacă va fi provocat un accident în urma neîndeplinirii indicației legale de oprire a vehiculului și de acordare vehiculelor a priorității de trecere, precum și părărsirea locului în care s-a produs accidentul rutier prevăzută la art. 243.

În concluzie, în urma analizării Capitolului XIII din Codul Contravențional al RM din 24/10/2008, putem constata că sancțiunea privarea de dreptul special de a conduce este una frecvent aplicată, în special dacă este vorba de contravenții din domeniul circulației rutiere care au consecință producerea unui accident rutier. Importanța acestei sancțiuni reiese din sensibilizarea conducătorilor de vehicule și motivarea acestora de a acorda o atenție sporită regulilor de circulație rutieră, precum și determinarea acestora de a se abține de la încălcarea constantă a lor.

O importanță considerabilă la această temă este și ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport ca măsură de siguranță procesuală . Art. 439[8] definește la al. (1) această măsură de siguranță ca fiind

interzicerea temporară persoanei fizice de a conduce mijloace de transport prin ridicarea permisului de conducere pînă la pronunţarea hotărîrii judecătoreşti asupra cauzei. Aceasta are scopul de a preveni producerea unor noi fapte sociale periculoase în cadrul circulației rutiere. Astfel, în cazul în care este prevăzută sancțiunea privării de dreptul de a conduce mijloace de transport, agentul constatator va ridica permisul de conducere până la pronunțarea hotărârii judecătorești asupra cauzei pentru a evita săvârșirea repetată a contravenției. Art. 429, al. (7) prevede că agentul constatator, concomitent cu remiterea cauzei contravenționale spre examinare către instanța de judecată, înaintează în cel mult 3 zile instanței respective un demers cu privire la aplicarea acestei măsuri de siguranță.

În materia redobândirii dreptului de conducere a mijlocului de transport este art. 21^1 ce a completat legea nr. 131 din 07/06/2007 privind siguranța traficului rutier, care, deși se referă mai mult la domeniul penal, are o tangență cu dreptul contravențional la al. (3): Organele care asigură executarea pedepsei penale sau sancțiunii contravenționale de privare de dreptul de a conduce mijloace de transport, în termen de pînă la 10 zile, remit autorității competente permisele de conducere ridicate pentru anularea acestora.

A doua formă de privare a dreptului special se referă la *dreptul de deținere sau port și folosire a armei*, reglementat la art. 36, al. (5) și (6) din Codul Contravențional. Privarea acestui drept se dispune de intsanța de judecată pe un termen între 2 și 5 ani, în funcție de gravitatea contravenției înfăptuite. Noțiunea de armă este reglementată prin Legea nr. 130 din 08/06/2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă la art. 2: armă - obiect sau dispozitiv, conceput sau adaptat, prin care un plumb, un glonț ori un alt proiectil sau o substanță nocivă gazoasă, lichidă ori în altă stare, pot fi descărcate cu ajutorul unei presiuni explozive, gazoase sau atmosferice ori prin intermediul unor alți agenți propulsori. Prin aceeași lege, la art. 18, al. (2) și (3) sunt specificate temeiurile prin care pot fi limitate drepturile asupra armelor, printre care se enumeră comiterea uneia dintre contravențiile pentru care legislația prevede privarea de dreptul de port și de folosire a armei precum și comiterea uneia din contravențiile ce țin de încălcarea prevederilor privind vânatul, încălcarea modului de comercializare, a portului, păstrării și înregistrării armelor. Pentru a primi permisul de armă, persoana trebuie să întrunească anumite condiții: vârsta de 21 de ani, a abolvit un curs de instruire teoretică și practică de către o persoană juridică acreditată în domeniu, dispune de condiții pentru asigurarea securității și integrității armei, sunt apte psihologic și medical de a deține arma.

Acest tip de sancțiune se aplică în cazul unui șir de contravenții printre care și participarea la întrunire cu deținerea armei asupra sa (art. 67, al. (4)). Se sancționează complementar cu privarea de dreptul de deținere sau port și folosire a armei în cazul în care este încălcat modului de înstrăinare a armelor letale sau neletale supuse autorizării și/sau a muniţiilor aferente sau transmiterea acestora unei persoane neautorizate în modul stabilit de legislația în vigoare conform art. 360, al. (2). În temeiul art. 361, cu titlul Încălcarea regulilor de păstrare, deținere, transport, port și folosire sau aplicare a armelor letale și neletale și/sau a muniţiilor aferente, precum și a armelor nesupuse autorizării, se va aplica amenda și sancțiunea respectivă în cazul:

1. încălcării regulilor de păstrare, deţinere, transport, port și folosire a armelor letale și neletale și/sau a muniţiilor aferente, dacă fapta nu constituie infracţiune

2. depășirii limitei de aplicare a armelor letale și neletale, dacă fapta nu constituie infracţiune

3. procurării, păstrării, purtării, folosirii, reparării sau comercializării ilegale a armelor neletale care fac obiectul declarării sau altor arme nesupuse autorizării

4. portului armelor letale și/sau neletale supuse autorizării în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanţe

5. împotrivirii sau eschivării persoanei care poartă asupra sa arme letale și/sau neletale supuse autorizării de la testarea alcoolscopică, de la examenul medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei sau de la recoltarea probelor biologice în cadrul acestui examen medical

6. introducerii, purtării, deţinerii sau păstrării armei letale sau neletale la întruniri sau în locuri aglomerate, cum ar fi stadioane, instituţii de învăţământ, instituţii ale autorităţilor administraţiei publice centrale, instanţe judecătoreşti, locaşuri sfinte, săli de spectacol și adunări publice, precum și în alte locuri unde folosirea acestor arme este interzisă prin lege.

Procedura de suspendare a dreptului de deținere, port și folosire a armei este prevăzută în Hotărârea Guvernului nr. 293 din 23/04/2014 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la regimul armelor și al muniţiilor cu destinație civilă. Aceasta presupune că în termen de 10 zile de la luarea la cunoștință a respectivei măsuri, deținătorul este obligat să prezinte organului de poliție competent permisul de deținere împreună cu documentul ce atestă înstrăinarea armei sau

dovada că arma a fost depusă la un armurier licențiat, cu excepția când arma e este luată în custodie de poliție. Pe perioada suspendării acestui drept, permisul deținerii de armă se păstrează la organul de poliție competent, care îl va restitui titularului la încetarea motivelor care au determinat măsura suspendării.

Autoritatea competentă să soluționeze cauzele contravenționale în privința cărora va fi stabilită suspendarea dreptului special este instanța de judecată, indicată ca autoritate competentă în acest sens la art. 393, al. (1). Cauzele contravenționale vor fi soluționate de către autoritatea în a cărei rază teritorială a fost săvârșită contravenția, în cazul contravenției continue sau prelungite, se va soluționa de către autoritatea în a cărei rază teritorială s-a consumat contravenția. Art. 395, al. (1), c) din Codul Contravențional oferă o listă exhaustivă a acelor sancțiuni care vor fi judecate de instanța de judecată la propunerea agentului constatator, procurorului, printre care se enumeră și privarea de dreptul special.

Executarea sancțiunii privării de dreptul de a conduce vehicule și privării de dreptul de deținere sau port și folosire a armei se asigură de către organul de poliție în a cărui rază teritorială își are domiciliul contravenientul (art. 316, al. (2) din Codul de Executare al Republicii Moldova din 14/12/2004).

Până la adoptarea și intrarea în vigoare a Codului Contravențional din 24/10/2008, contravențiile și sancțiunile lor erau prevăzute în Codul cu privire la contravențiile administrative din 29/03/1985 al RSSM. În respectivul Cod era prevăzut la art. 29 Privarea de dreptul special, acordat cetățeanului respectiv. Dreptul special prevăzut în Codul din 1985 avea două forme: dreptul de a conduce mijloace de transport și dreptul la vânătoare, ambele aplicându-se pe un termen de până la trei ani pentru încălcarea gravă sau sistematică a modului de folosire a acestui drept. Acest termen trebuia să fie minim de cincisprezece zile, dacă alte acte legislative nu prevedeau altfel. O asemănare în cazul dreptului de a conduce mijloace de transport este excepția care prevedea că nu poate fi lipsit de dreptul de a conduce un autovehicul persoana care folosea mijlocul de transport în legătură cu invaliditatea, dar cu excepția când conducea mijlocul de transport în stare de ebrietate. O diferență considerabilă este între reglementarea ”dreptului de vânătoare” din 1985 și ”dreptul de deținere sau port și folosire a armei” din 2008, ceea ce denotă că realitățile sociale au determinat legiuitorul să ofere o reglementare mai largă în acest sens. Astfel, la art. 29 al Codului cu privire la contravențiile administrative, este stipulat că privarea de dreptul e vânătoare nu se poate aplica față de persoanele, pentru care vânătoarea este principala sursă de existență. De asemenea, nu este specificată repunerea în dreptul special la

expirarea termenului de privare a lui, ceea ce în Codul contravențional din 2008 este expus la art. 36, al. (6).

O reglementare a privării de dreptul special conține și Codul Penal al RM din 18/04/2002 la art. 55 cu titlul Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere contravențională, care se va aplica persoanei care și-a recunoscut vina, a reparat prejudiciul cauzat prin infracțiune și s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. În acest sens, persoanelor liberate de răspundere penală li se vor aplica sancțiuni contravenționale precum și privarea de dreptul special de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la 3 ani și de a deține armă și portarmă pe un termen de la 3 luni la un an.

În Codul Penal al României, intrat în vigoare în 2009, la categoria pedepselor complementare regăsim interzicerea exercitării unor drepturi pe o perioadă de la 1 la 5 ani, la art. 66, al. (1), punctele h) dreptul de a deține, purta și folosi orice categorie de arme și i) dreptul de a conduce anumite categorii de vehicule stabilite de instanță.

Acestea fiind spuse, este important de accentuat faptul că sancțiunea privare de drept special nu contravine naturii drepturilor omului, deoarece are un caracter limitat, conform legii și este aplicată doar atunci când există un temei legal de a fi aplicat. Scopul acestei sancțiuni nu este doar cel de a pedepsi respectiva contravenție, ci de a preveni comiterea unor contravenții mai grave sau chiar infracțiuni, dat fiind faptul că, din păcate, în prezent, se petrec foarte multe accidente rutiere cu consecințe letale, la fel cum și utilizarea incorectă și ilegală a armelor poate duce la săvârșirea de infracțiuni. Ceea ce denotă că privarea de dreptul special intervine ca o măsură intermediară pentru a motiva persoanele să conștientizeze acțiunile pe care le întreprind. Cu alte cuvinte, prin această măsură de constrângere statală, se urmărește controlul societății și determinarea acesteia să dea dovadă de o prudență mai mare atât în trafic, cât și în alte situații nu mai puțin importante. În special pentru că în prezent se observă o fregvență mai mare a accidentelor rutiere care tulbură ordinea socială și siguranța în trafic, instituind o vigilență colectivă atât în rândul conducătorilor de autovehicule, cât și a altor persoane participante. Valabil este și în cazul dreptului de deținere sau port și folosire a armei, care, deși se consideră a fi o necesitate în scopuri de apărare a persoanei care îl deține, este important să existe mecanisme de control pentru ca să nu se facă abuzuri ce ar putea afecta alte persoane nevinovate. În esență, aceasta ne demonstrează că privarea de dreptul special intervine atunci când în favoarea drepturilor persoanei care îl deține sunt încălcate drepturile altor persoane, ceea

ce vine în contradicție cu conceptul democrației, care prevede că ”dreptul tău încetează acolo unde începe dreptul altuia”. Respectiv, statul intervine în a limita în mod legal dreptul unui individ care încalcă drepturile altora, fiind asigurat un echilibru de drepturi prin ocrotirea acelor valori consacrate prin lege. Așadar, conștientizarea termenului ”limitare” a unui drept trebuie interpretat ca atare în această situație, din moment ce nu este o acțiune realizată arbitrar, ci apare dintr-o necesitate și o măsură prin care este asigurată ordinea de drept și sunt apărate drepturile omului printr-un control statal menit să asigure respectarea legii în această materie.

Referințe bibliografice:

1. Codul Contravențional din 24/10/2008
2. Pantea O., Drept Contravențional, Chișinău, 2020
3. Guțuleac V., Tratat de Drept Contravențional, Chișinău, 2009
4. Legea Nr. 131 din 07-06-2007 privind siguranța traficului rutier
5. Hotărârea Guvernului RM nr. 493 din 14/08/2009 pentru aprobarea Regulamentului privind evidența contravențiilor în domeniul circulației rutiere și asigurarea accesului titularului permisului de conducere la informația despre punctele de penalizare
6. Legea nr. 130 din 08/06/2012 privind regimul armelor și al muniților cu destinație civilă
7. Hotărârea Guvernului nr. 293 din 23/04/2014 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la regimul armelor și al muniților cu destinație civilă
8. Codul cu privire la contravențiile administrative din 29/03/1985 al RSSM
9. Codul Penal al RM din 18/04/2002
10. Codul de Executare al Republicii Moldova din 14/12/2004
11. Codul Penal al României, intrat în vigoare în 2009